

פרוטוקול מס' 50/ד'
מישיבת ועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ג', א' בתמוז תשט"ו - 21.6.55
בשעה 11.15.

נוכחים:

- ש. פרסיץ - היו"ר
- מ. אונא
- ק. כהנא
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- ר. צברי
- א. רוזאל-נאור
- ש. כפרית

חסרים:

- מ. ארם
- א. ברמן
- ז. בן-יעקב
- ש. גריידי
- א. כלפון
- ש. רוזנברג

מוזמנים:

- ב. צ. דינור - שר החינוך והתרבות
- מ. אבידור - המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות
- ר. סטנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות
- מר שריד - מטעם משרד החינוך והתרבות.

סדר-היום:

- א. החוזר שנשלח מטעם האגף לחינוך ממלכת דתי.
- ב. דין-וחשבון על האופרה.

× × × × × × × × × ×

פוחתת את הישיבה.

היו"ר ט. פרסיץ:

ב. ד. דינור:

ודאי קראתם חוזר זה. אמנם מחר אענה
בכנסת על השאלות שנשאלו בקשר
לחוזר זה. אולם כאן בוועדה אני רוצה לספר בהרחבה את כל הקטור
בענין זה. מאז הנהגת חינוך ממלכתי-דתי היו שני מקרי פיטורים,
אשר האחד היה של מנהל בית-הספר במגדל-אשקלון והענין היה צריך
להגיע לבג"צ. היועצת המשפטית יעצה שיחקנו את העקרונות כדי
שהם לא יהיו שרירותיים. בא אלי מנהל האגף לחינוך ממלכתי-דתי
ואמר כי הם רוצים לקבוע עקרונות אלה. על כך הטבתי לו כי בימי
הרפורמה בגרמניה אמר שמשון רפאל הירש: "אני וביתי נעבוד את
השם" ומי יכול להיות קיצוני ממנו. דרישתו של מנהל האגף היתה
צודקת, כי זה אשר מורה דתי חי בביתו באורח חיים דתי. החלו
דיונים מה פירוש הדבר "בביתו".

את החוזר לא ראיתי אלא רק אחרי
שנסלח והתעוררו בי פקטורים משום שהכוונה כאן היא לחיי הפרט.
הם טענו, כי יש לקבוע עקרונות והמורה שיש להיות דתי בביתו,
אבל החוזר הולך ומפרט: יש לראות באיזה חברה מסתובב המורה.
אם כן הדבר אין המורה יכול להיות חבר הסתדרות ומיטתו בטאילתה
שלו שואל אם אין לפטר את מנהל האגף לחינוך ממלכתי-דתי.

דרשתי לבטל את החוזר, אזי מבחינה
חוקית יש לקרוא למועצה לחינוך ממלכתי-דתי. קראתי להם ואמרתי,
כי בטעתו הסכמתי לניסוח זה. אולם אני מתנגד לנקודת המוצא
משום שכאן הפרט חשוב. פנו אלי מורים מחוגים דתיים בהתנגדות
ואמרו שחוזר זה מחטיא אותם ולא לכבוד. התקיימה ישיבת המועצה
והוחלט כי יש לנסח את הדברים בצורה אחרת משום שמן הנוכחים
החברר כי כוונתם לא היתה לכל החשדות שעוררו, וזה פשוט ניסוח
בלתי-מוצלח. המועצה בחרה בוועדה שתנסח אחרת את הדברים. הובתם
וזכותם לבקש שהמורה יהיה דתי, אבל לא יותר מזה. ביום ג'
הבא החקיים ישיבת המועצה אשר חדון בכך.

א. רוזאל-נאור:

פירושו של דבר טזהו רעיון שלא בסל
עדיין ועליו לעבור עדיין שלבי

דיון, מדוע הופץ?

היו"ר ט. פרטיץ:

החוזר הזה עורר בלבי מחשבות מרובות:
(א) מהו הסדר האדמיניסטרטיבי

במסדר החינוך והתרבות, האם מנהל אגף יכול להוציא חוזר כזה
אשר יבוא בפני הטר והמנהל הכללי לאחר מעשה? נדמה לי, כי אין
להרחיק את הדברים מן השכל כדי שלא יבואו בטנינו דברים משונים
כאלה.

ישנם בינינו אזרחים טובים החושבים
טיפה חומת סין ליהדות הדתית והם צריכים להיות סגורים ומסוגרים
ב-ד' אמותיהם. הם את נפשם יצילו והאחרים לא יקבלו דבר מהשפעתם
ובלבד שלא יושפעו, כי הם חלטים באמונתם. גרסה כזו יכולה היתה
להיות בדורות הקדומים, אבל אני יודעת אנשים שאפילו נטורי קרתא
לא היו יכולים להגיד שהם אינם אנשים דתיים והם היו נמצאים
ופועלים בתוך ציבור של יהודים בלתי דתיים וזה לא פטל את שליחותם
הדתית שהם צריכים לעשותה. אני חושבת, כי סגר-הכנסת להנא אינו יכול
לשאת בכל משרה במערכת, הוא אינו יכול לשבת בכנסת כיון ששם יושבים
חברי-כנסת בלתי דתיים - זהו אבסורד.

הן לפי עקרונות המועצה בסעיף

(2) אין חבר-הכנסת הרב בן-יעקב יכול לשבת בכנסת והוא פסול
לכל הדעות. אב דתי יכול למסור את בנו לחינוך לא דתי, אין בזה
פסול, אבל אם המורה נשא לו אשה לא דתית, הרי עפי חוזר זה
יש בכך פסול. משום כך הדברים האלה חמורים מאד מאד, ואנא אשר

היו"ר ש. פרסיץ:

היה רואה את החוזר לפני מעשה דומני שמחובתו היה לעשות מה שעשה לאחר מעשה. יש לקבוע סדר אדמיניסטרטיבי שלא יקרו כדברים האלה בעתיד. אולם כיון שהניסוח נעשה וחוזר נמוץ ברבים, הרי עתה יש לדעת שקיים עקרון אחד: קיים חינוך ממלכתי-דתי, אבל ללא כל אינקביזיציה.

ב. צ. דינור:

מנהל האגף החינוך הדתי הראה לי את החוזר וטס היה כתוב: העתק למנהל הכללי ולטר

הדחות. אבל אנו לא ראינו זאת לפני כן.

למנהל האגף הדתי ישנה זכות לשלוח חוזרים בעניינים דתיים. אבל אנו חושבים, כי אין לשלוח את החוזר עד אשר מקבליה את הסכמתנו מכיון שזהו ענין הקשור לחינוך.

מועצת החינוך הממלכתי-דתי קובעת את הדברים ויכולה גם לפטול בעניינים דתיים ולא כתוב שהדבר צריך לבוא לאישור. אבל אם יתברר, כי בדברים כאלה אין המועצה חושבת לנהוץ להחטב בדעתו של שר החינוך והתרבות ובדעת הציבור נסיק רק מסקנה אחת מכל הענין: יש לשנות את החוק משום שכאן יש דבר הקבה יותר חמור. בחוק שנתקבל בכנסת נאמר כי החינוך הדתי צריך להיות במסגרת המדינה, במסגרת חוקי המדינה, במסגרת המחקבלת על הדעת. אני חושב, כי אין לשנות את החוק והח גם הודו שהיה זה ניסוח בלתי מוצלח. הם אמרו כי הפירוש ל"חברה דתית" הוא גם המורה חבר בבית-הכנסת.

י. סמילנסקי:

אפשר לראות בחוזר זה ענין פנימי, או ענין של ניסוח. אבל חושבני שהוא

יותר מזה והניסוח כאן שקוף מדי.

זהו חוזר של מנהל האגף לחינוך ממלכתי-דתי במשרד החינוך והתרבות. לכן נשאלת השאלה על מקומו של אגף זה במשרד החינוך והתרבות, מידת האוטונומיה שלו ועצמאותו והיחוס ממלכה בחוק ממלכה, מידת היותו משולב בחוק כל המדורים, מידת הרשות שיש לו לנהוג בדברים לפי רצונו או לפי מטרותיו - כל הדברים האלה נראים בעיני בעלי חשיבות ממדרגה ראשונה. אם אלה הן שתי ריפובליקות נפרדות וכל אחת מהן זהו ענין לחוד - הרי לא הועלנו דבר.

בחוק החינוך הממלכתי בסעיף 15 כתוב "השר יוועץ", אבל הוא יכול לקבל את העצה ויכול שלא לקבלה. על-כל-פנים אין פירושו של דבר שעושים משהו מבלי להוועץ בו - זה בוודאי לא כתוב בחוק.

בסעיף 1 כתוב כי המועצה רשאית לפטול מטעמים דתיים מינויים או המזן שירותם של מורים במוסדות חינוך ממלכתי-דתי. אולם כתוב כאן, כי השר נועץ - יש כאן הכרה של שיתוף פעולה ואין כאן סמכויות בלעדיות לאחד הצדדים.

כל החוזר נובע מטעמים דתיים בלבד. אולם בסעיף א' של החוזר מדובר על קבלת עובד חינוך דתי והדבר מובן מאלינו גם מניסוח החוזר. אבל פתאום בסעיף 2 מדברים על מקומו החברתי של כל עובד, האם אפשר לנסח זאת באורה יותר ברורה? האם הניסוח כולל גם השתייכות מפלגתית. החוזר הזה הוצא מטעם משרד החינוך והתרבות וכנראה באישורו. אבל אני שואל אם המורים האלה אינם חברים במפלגות דתיות מוכרות, האם הם אינם יכולים לעבוד בבית-ספר דתי. אולם העובדה שהמועצה כותבת שהיא חבדוק את מקומו החברתי, הרי זוהי חשדנות מראש הנותנת אפשרות לבדוק לאן

י. סמילנסקי:

הלך ומוזח חשב המורה, לאן אנו מגיעים? אנו מגיעים למצב שיט ללכת לביתו של המורה ולתקור אותו. חבר-הכנסת אונג, כמה קל לבוא ולומר שמישהו ראה את אשתו של פלוני בקדרתה כך וכך, והמורה צריך לבוא ולכבוע את המועצה - מה הדבר הזה? תאר לנמשך את ההימך מזה, כיצד היית אתה מתמרמר שמורה דתי צריך להוכיח שבביתו יש אורה חיים דתי והיה זה מטעם מוסדות אחרים, הרי היית אתה מתמרמר ואומר כי אין זה ענינכם. האם כך נוהגת הסדינה שעל הסורים הדתיים חל מטעם זה ועל המורים האחרים - מטעם אחר. אבל כזו היא התפיסה.

סעיף 4 על החוזר גומר שאם עובד מוסד דתי נשא בן זוג או בת זוג שאינם דתיים "פוסל עצמו מלהמסין בתפקידו". מורה הנושא אשה האסולה צריכה להביא תעודה שהיא דתית וזה לשביעות רצון המועצה והבית כולו, אבל מי יתקור את הדבר, השכנה? לאן אנו מגיעים עם חוקים כאלה?

בסעיף 5 מדובר על עובד מוסד חינוך דתי "שהיה אנוס" לשלוח את ילדיו למוסד שאינו דתי. נדמה לי, כי ההיסטוריה היהודית כולה מתקוממת נגד המטעם הזה; כל מנהל בית-ספר יקבל אישור לערוך חקירה בארכיונים. אם הענינים באים בצורה כזו שהמחוקק לא התכוון להם ואם המועצה רשאית לעשותם, הרי יש הכרח לשנות את החוק.

מכל מקום לא הייתי גומר את דברי מבלי לומר שוועדת החינוך והתרבות חבטת ממטרד החינוך והתרבות לתת נזיפה למנהל אגף החינוך הדתי על חריגה מסמכויותיו - על הוצאת חוזר זה שהוא לקלון ולבטל את החוזר הזה; ואם יש צורך, לקרוא את המועצה לסדר שלא תנהיג מנהלים שלא יתכנו. אני רואה את הדבר כחמור ומבקש מן הוועדה לתת את דעתה על כך בכל החומרה.

ק. כהנא:

אני מתאפק כל הזמן מלדבר בנוסח שאולי הייתי צריך לדבר, מפני שאינני חושב שאנו הגענו למצב כזה של דברים שאפשר לדקלם סעיפים יונים מחוזר, ובהתלהבות גדולה ולהתעלם מכל המתרחש בארץ ובמדינה. למעשה יוצא, כי הכל הם צדיקים ורק האגף לחינוך דתי הם הרשעים מיום שהם הנהיגו אינקביוזיציה ועשו דברים שלא ייעשו וכל הדברים האחרים במדינה הם בסדר ושם אין בודקים ואין מדברים על בילוס. אבל אולי היה רצוי שיובאו לכאן עובדות מן המועצה לחינוך דתי ושר החינוך והתרבות כבר רמז על כך; כמה עובדים נמסלו כבר עד היום? המועצה הזו עובדת ופועלת זה זמן מסויים, ואפילו אם הדברים לא נכתבו לבני-בן בחוזר, הרי אני חושב שאין כאן מקום לכל אותה התרגשות.

נציג את הדברים באורם הנכון. אני רוצה לקבוע סעיף 18 של חוק החינוך הממלכתי נותן למועצה את הסמכות הזו. העקרון בו הכירה המדינה עד היום קובע שהמועצה לחינוך דתי חקבע מי כשר להיות מורה במסגרת הדת. שינוי סעיף זה בחוק יוכיח, כי המדינה אינה עומדת בדיבורה זה. אמנם היום אפשר לעשות את הדברים באורה יותר מהיר, כי ישנה אפשרות של התחטבות קואליציונית ואפשר יהיה לשנות את החוק. אבל תהיה זו התעלמות סדר יסודי אחד: עד כה הייתה המועצה לחינוך דתי קובעת מי כשר להיות מורה במוסד דתי. היא יכולה לפסול ויכולה גם לאשר מינויים - כאן ניתן לה אמון מטעמי, פרט למקרים מיוחדים מכיון שיש חששות. לכן אני חושב, כי המועצה הייתה חייבת לקבוע עקרונות, וברגע שהייתה מחוייבת לקבוע עקרונות, הרי היא עשתה זאת לפני מיטב הבנתה ומצפונה; ואינני מקבל את הניסוח שנאמר כאן ויהיה צורך לשנות את החוק ושהמועצה אינה מתחשבת בדעת הציבור. אבל הציבור אינו צריך לקבוע את הדבר, אלא המועצה צריכה לעשות זאת, והיא עשתה את הדבר כמיטב יכולתה. המועצה אינה יכולה להתחשב

ק. כהנא:

בדעת ציבור לא דתי. מי קובע את דעת הייבור הדתי, אינני יודע
 שר החינוך והתרבות יכול לקבוע זאת או אנוכי - אני חושב ששנינו
 איננו יכולים לעשות זאת. ברור, כי אפשר להביא כל סעיף עד
 אבסורד ואומרים כאן שהחוזר מביא לידי חסדות מראש והמורה הדתי
 צריך להוכיח כאשר מטתכליה בקדחתו - אני חושב שהדברים כאן
 כתובים באופן ברור ואינני חושב שמישהו יכול לפסול אותם לאור
 כוונתם. אני חושב שאבסורד כזה לא יעלה על דעתו של איש לומר
 שאפשר לפסול גם את ד"ר גולדסמיט - דבר זה מראה באופן הברור
 ביותר שהכוונה כאן לא היתה יכולה להיות שאם אנשים יושבים
 במוסדות מסויימים או בחברה שאינה דתית אינם יכולים לעבוד
 במוסד חינוך דתי. הכוונה כאן ברורה עד מאד שמורה דתי מוכרח
 להיות גם בחברה דתית והדבר לא יכול להיות אחרת.
 עדיין אין זה אומר מפלגה דתית, אצל חבר-הכנסת סמילנסקי חברה
 ומפלגה זה עדיין היינו הך. אני חושב שלא יתכן כדבר הזה שמורה
 דתי לא יהיה לו קשר עם יהודים דתיים באותה עיר או מושבה בה הוא
 מלמד ושללא יהיה בבית-הכנסת ולא ילמד את השיעור. אני מאד
 מצטער שאינני יכול לראות בטאלות האלא אלא רצון לפרובוקציה, כי
 אלה שחיברו את החוזר לא היו יכולים להתכוון לפסול את עצמם.

מוכן אני לקבל את הדעה שהניסוח
 כאן אינו מוצלח. אולם כידוע אין הדברים אף פעם נחתכים לחומרה
 אלא כולה. כאן לא כתוב ששוללים מישהו אחר, אלא כאן נאמר
 שהוא חייב להיות בחברה דתית. האם נאמר כאן שהוא צריך להיות
 חבר בכל החברות הדתיות.

אשר לשאר הסעיפים - לא מובן לי
 מדברי חברי-הכנסת פרסיץ וסמילנסקי אם הם פוטלים גם את נוסחתו
 של שר החינוך והתרבות של "אני וביחתי". לא הבינתי מדבריהם
 אם יכול מורה דתי לשאת בן-זוג שאינו דתי - דבר זה נתון רק
 להכרעתם של אנשים דתיים, רק לאלה הקובעים את החינוך הזה לילדיהם.
 את הילדים שלנו לא יכול להנך מורה שחל חיי משפחה בלתי-דתיים
 ובביתו מבטלים בסבת.

לצדדי הגיעו כאן הדברים עד לידי
 גידופים ואני חושב שיש לקבוע את העקרונות הללו וגם את מישהו
 נכנס בבית-נשואים עם בן זוג-שאינו דתי, הרי גם פה יש פתח
 שאני כשלעצמי לא הייתי מסכים לו והוא: "אלא אם כן הובטח",
 ואם דבר יסודי זה אינו ניתן. הרי המורה שנושא בן-זוג שאינו
 דתי פוסל עצמו והסעצה צריכה
 לבוא ולהבטיח שלא יחול שינוי באורח החיים הדתיים ושהבית יתנהל
 לפי דיני התורה והמוסר.

כיצד יכול אני למסור את בני לחנך
 לאדם שאינו מכיר ביסודות החינוך הזה. מדוע אינכם מבינים
 שכאן עומדים דברים ברומו של עולם, הדברים חמורים וחשובים
 ביותר, כי אם לא ניתן לילדינו את החינוך המתאים עלול לבוא
 כאן אסון בטביל כל אחד מאתנו אם הבן לא יתחנך בדרך בה אנו
 מעוניינים. משום כך אינני מבין מה ההתרגשות הזו. המועצה
 לחינוך דתי דנה בעניינים, ואולי ניסוח זה או אחר אינו מוצלח,
 הרי היא החליטה לשבת מחדש. לכן אני מציע להוריד את כל הטאלה
 מסדר-היננס.

ד. נצר:
 בתחילת דברי רוצה אני להציע שאושרת מני את הדברים
 שלא לשם קיטרוג; הרי אנו קבענו שצריך
 להיות חינוך דתי. אף ידוע לחבר-הכנסת כהנא, כי אינני מקבלח
 חינוך דתי מוכר שאיננו רשמי.

ד. נצרו:

לדעתי, חייבת המדינה לתת לאנשים הרואים בכך חינוך דתי כפי שקובעים זאת אנשי דת ואני תובעת שכל זה ייעשה במסגרת ממסלחית. מדינת ישראל צריכה לעשות זאת מתוך ראיית הדברים שהחינוך הדתי יהיה חינוך מחקדם ובית-ספר הראוי לשמו.

כאשר אני קוראת חוזר זה כאדם רגיל, הרי לדעתי, הוא לרעת החינוך הדתי, ולא אתווכח עם חבר-הכנסת כהנא לגבי כל הפרטים. אולם אנו יודעים, כי רבות קובע הבית; ואנו חיים בתוך חברה מסויימת ויש למצוא דרכים כדי להיות יחד ולא להזיק. בית-הספר ממלכתי-דתי צריך להיות כזה שאם אדם שאינו דתי רוצה לשלוח את ילדיו לבית-ספר דתי מצוי, שנתי, לומדים שם יותר לימודי תורה - חבר זה צריך להיות רצוי. כאיש-הל-אביב אני יודעת שבית-ספר ביל"ו שהוא בית-ספר ממלכתי-דתי מושך את ההורים והם רואים לשלוח לטעם את ילדיהם והורים בלתי-דתיים ימחים לבוא למועדון של בית-ספר זה. לכן אני רואה את החוזר הזה לרעת הענין ולא לטובתו. ישנם דברים שמוטב לא לפרסם ובוודאי שמוטב לא לשלחם בדפוס בגלל הנזק שבענין, כי רוב האנשים אינם יושבים בטעת הסבתו של חבר-הכנסת כהנא לגיסתו "בחברת יהודים דתיים". יוצא אפוא, כי יש להסביר לכל אחד מה הכוונה. הרי בתוך עמנו אנו יושבים וזה כולל גם איבור דתי. אבל לא צר לנו אני רואה כיצד יהודים דתיים כוסלים זה את זה.

מה פירוש הדבר אם העוכד הדתי נשא לו בן-זוג או בת-זוג, האם שמו לב אנשי הדת, כי רוב הנשים הן מורות - כיצד אפשר להסביר דבר זה ובהלכות בית קובעת בעיקר האשה והיא מבטלת לאישה אוכל והוא חייב להאמין לה שהאוכל הוא בסדר. ומה פירוש הדבר "אורח חיים דתי", האם הכוונה לכן שהיא עברה טבילה? אבל זאת ייאסר גם שר הדתות מתוך שאילתות בכנסת, כי תעודה זו אפשר לקבל בכסף. אלה הם דברים יום-יומיים.

לכן אני מבקשת מכם לעשות את הדברים לא מתוך החנגשות ואני אומרת את דברי לא מתוך חשדות לחינוך הדתי, אלא מתוך רצון שכל אחד ילך לפי ה"אני מאמין שלו", כי אנו הרי בשר ודם. אולם החוזר הזה מקומם אנשים. אנו יודעים, כי חינוך דתי אין פירושו להסתגר וכל מה שכתוב כאן מכביד ומחמיר והוא לרעת האנשים שירצו לקבל חינוך דתי, מבני שכל גננת תעמוד בפני כל השאלות האלה ותחפש דרך אין לא ללכת לבית-ספר כזה.

נראה לי הענין כמוזר מאד שחוזר כזה יכול היה להיות נפוץ ולהגיע לכל אחד מבלי שעבר קודם דיון ברור של שר החינוך והתרבות ואנשי משרד החינוך והתרבות.

מ. אונא:
בראשית דברי אני רוצה לומר, כי אני קובל מרה שאנשים כאן מצאו את מנהל האגף לחינוך דתי כמטרה להיציאת התקפותיהם למרות שיודעים שהמועצה אחראית לכך. חבר-הכנסת סמילנסקי הציג לנזוף במנהל האגף. למנהל האגף אין כל ענין בכך, כי הוא קר מבצע את החלטות המועצה. נוסף לכך לפני שבוע ימים היה פרסום ב"דבר" ברוח זו ומתקיפים את מנהל האגף הדתי ושואלים את משרד החינוך והתרבות אם הוא הגיב על כך. השר בוודאי לא יכחיש שהוא מקבל את הדינים-והחשבונות של המועצה. ענין זה היה במועצה במשך שנה וכל הכרוטוקולים נמסרים לשר והוא ראה את החלטות שנתקבלו בתורף. לאחר חודשיים נתקבלה החלטה, כי יש להביא עקרונות אלה לידיעת המורים.

ב. א. דינור:

כאשר עומדים להוציא עקרון חדש לביצוע
במים גלילי להחליעץ. הוא אמנם הראה לי
שהוא שלח אלי את הדברים. אבל אני לא קיבלתי. הוא היה צריך לבוא
גלילי. הוא היננו אסס, אבל גם אני אסס, כי הוא הרטה לי ששלח
אך צריך היה לבוא ולדון בדברים אלה.

מ. אונא:

זה כבר ענין פנימי של המשרד, בכל
אופן אי-אפשר לבוא ולומר, כי כאן
נעשה משהו במהחזרת, ואני מוכרח לומר כי הפרסום ב"דבר" נותן
טעם מיוחד לכל ההתקפה הזו.

אני רוצה שחברי ועדת החינוך יבינו
את היבטים ויראו כיצד רוצה אותם המועצה לחינוך דתי. מועצה
זו נחמנתה לשם הבטחת החינוך ממלכתי-דתי על כל בעיותיו - זו
חובתה וזו סמכותה כלפי ההורים דתיים והרואים לשמור שהחינוך יהיה
חינוך דתי - גם על זה אין חולקים. ברור, כי החינוך הדתי
מבוסס על קיום מצוות - אין חולקים על כך. אך הסעיף הראשון
של החוזר הזה אומר דברים אלה. מועצה זו אחראית בפני שני אדוים,
הן בפני שר החינוך והתרבות שממנה בוחה, ובפיקר, כלפי ההורים
הדתיים מפני שהם סומכים על כך כאשר הם שולחים את ילדיהם לבית-
ספר דתי שהוא נותן חינוך דתי, חינוך למסורת ולקיום מצוות.

אם אנו לוקחים דברים אלה כאבן פנה לכל
הבנין, הרי נשאלת השאלה כיצד אנו ממלאים את חובתנו כלפי ההורים
שאנו שומרים על דתיותו של בית-הספר, כיצד אנו ממלאים את חובתנו
כלפי החינוך שיהיו שם מורים דתיים. מכאן אני בא למסקנה שיש
הכרח לפקח על הדברים על-ידי-כך שנוציין כללים והנחיות, כדי
שהמורים ידעו לפי איזה כללים עליהם לנהוג. אבל לא העקרון
שאריכים להיות כללים כאלה יכול להיות שנוי במחלוקת, אלא אם
יש צורך בכללים אלה או אחרים.

אדוני השר, הטעה לפגח במלה אינקביזיציה
הוא שאומרים שאם לא ינהגו כך או אחרת ישלחו לטרפה ואנו
שולחים אותו נגד מצפוננו. אבל לא כן הדבר.

ב. א. דינור:

מחר אני הולך לתת תואר דוקטור לאחד
מתלמידי המטפל במשפטים הראשונים
של האינקביזיציה; הנושא העיקרי הוא: א) החשדה כללית;
ב) אתה אריך להוכיח את הדבר. בחוזר כתוב שהוא אריך להיות
בחברה דתית ועל העובר הדתי להוכיח כי הוא בחברה דתית.

מ. אונא:

לא יבולע לך כי הוא זה ואני שואל
אתכם, ניתנה לנו האפשרות לחנך את
ילדינו באופן דתי, האם מותר לנו לשמור על כך?

ב. צ. דינור:

אתם חייבים לשמור על כך.

מ. אונא:

כל ההתקפות ש הוטמעו מעמידים את
הבעיה בסיומן שאלה. אם אתם מקבלים
את העקרון שיהודים דתיים קובעים מי ראוי להיות מורה דתי -
כל הוויכוח יתנהל על רקע אחר. אבל כפי שנשמעו הדברים כאן,
בעתון ובשאלתה בכנסת - זה משהו לגמרי אחר. אם מילתו מעמיד את
באור כזה שאומרים לנו, כי זוהי פריבילגיה ואם אתם לא תתנהגו
בסדר - יקחו מכם את החינוך הדתי, זהו ענין אחר. אולם, אני
חושב כי אלה הן שתי מגמות שוות בהחלט ואין כל אפשרות לאליים.

נר"ם

מ. אונא:

כוונתו של הסעיף הראשון של החוק
היא ברורה: הבחינה כאן היא חיונית וזה הרוצה להתמנות
כעובד דתי, זה מחזק אותו ואם הוא איננו כזה, הרי אני צריך
לבחון אותו.

שני הסעיפים האחרים המטילים בקיום
מצוות של אדם שהוא מורה ויחסו למפעל החינוך הדתי, פירוש הדבר
אם ביתו הוא בית דתי, כל זה קובע את קיום המצוות של האנשים
החיים באותו בית. על-כן, ממילא אם אחד מבעלי הבית אינו דתי
אזי מלכתחילה אני צריך להניח שהבית אינו יכול להתנהל מבחינה
דתית בסדר. הרי בעצם העובדה הזו שמלשהו נישא למישהו אחר שאיננו
דתי, נשאלת השאלה אם מזה נובע שאין הוא יכול לקיים את המצוות.
אם קיום המצוות הוא הקריטריון לחינוך הדתי, אזי מוכרחים לברר
את הדברים עם המורה.

אולם ספק הוא אם אני יכול להטיל
את עומס ההוכחה על האומר זאת. אמנם מבחינה פורמאלית יכולה להיות
שאלה. אבל כל עובד דתי שנושא בן זוג שאיננו דתי, הרי אז
שבעצמו ימצא את הדרך לקיום מצוות, או שיביין שאיננו יכול להנך
ילדים דתיים. אם הבית של העובד הדתי, איננו דתי ואין שם קיום
מצוות ואם אדם דתי שולח את ילדיו לקבל חינוך דתי והוא מחהנך
אצל אדם שאיננו דתי - הרי יש כאן סתירה מניה וביה. אלה הרוצים
שילדיהם יקבלו חינוך דתי וזה המייצג את החינוך הדתי כופר בכל
הדברים האלה - לשה מה כל זה? משום כך אני מוכרח לערער על כל
המבנה הזה. משום כך אתם צריכים להביין שהמועצה לחינוך דתי
היתה חייבת למצוא דרכים לכך, בעיקר, אם היא לוקחת את הדברים
ברצינות, עליה להדריך את המורים/מנצח/דרש מהם, שגם לא כן,
אין זה שורה ולא כלום, ואז הדבריה הופכים להיות ערטילאיים.
החוקר הזה מסכם ואומר כיצד המועצה הזו ניהלה את הדבריה עד היום
ומנסה להביא את הדבריה לידיעת המורים מהי מסגרתם. אני סבור
שאם הוועדה תראה באור כזה את הדבריה ולא באור שאיננו יודע כיצד
לכנותו - דבר שיכול להביא עד אבסורד ולומר כי אלה ששלחו את
החוקר פסלו את עצמם.

א. רזיאל-נאור:

אני חושבת שכל הוויכוח הזה הוא סמיה
של תקופת הזרמים ואלמלא החטא הקדמון
לא היינו מגיעים עד לזה. אולם אין זה רק מרי הזרמים והסמיה
שנותר מהם, אלא העניין הוא במידה לא מועטה נסיון להשתמש בחוק
ככתבו ולהעמיד את החוק על האות מבלי להתחב ברוחו, ברקע שעליו
מושתת חוק החינוך הממלכתי.

אין כל ספק שהחינוך הדתי מושתת על
קיום החורה והמצוות. אין עוסקים כאן בפילוסופיה אלא בקובדות
יום-יומיות ואי-אפשר לתת חינוך דתי מבלי לקיים את המצוות. אזי
נדמה לי, כי כל זה כתוב בסעיף א' של החוק. אבל מדוע צריכה
המועצה לחינוך דתי לבוא ולקבוע תקנות והנהגות? מעמידים בני-
אדם על חזקתם כל זמן שלא הוכח אחרת. מה הפעם לבוא ולעשות סהור?
ישנם אלפי מורים דתיים, יבואו ויבדקו אותם ובני ביתם? ברור
שכתוצאה משיטת הזרמים - לעוד רבות בשנים נבכה עליה - הכנסנו
מורים לכל השטחים ולא רק לבית-הספר ממלכתי-דתי.

אולם צריך לחשוב על קריטריון מתאים
כדי להרים את הניבו של החינוך ולחזק את אשיותיו, הרי באים
ועושים זאת בדרך של השלח החושה? לי קל לדבר. אינני צריכה
להביג את עצמי לפניכם ואף לא את בית הוריי. למדתי בבית-הספר
לבנות עד גיל 14; ובימים ההם במסכורת "הגבוהה" שקיבל מר

א. רזיאל-נאור:

רזיאל לא יכול היה לשלוח אותי לירושלים ולמדתי בסמינר לוינסקי ולא נגרע ממני דבר. כאשר גמרתי את הסמינר פנה אבי ל"מזרחי" ואמר שם למישהו מה שאמר וזה אמר ענה, כי לא ישחה כוס תה בביתו של מר רזיאל מפני שביתו גמרה את סמינר לוינסקי ואינני יודעת מי הפסיד מכך. אחר-כך אמר לי אותו אדם דברים אלה, שאיננו יודע מי הפסיד מגישה זו. החשדה, זהו הדגר הנורא ביותר שיכול לקרות לו לאדם. כלוקאני יכולה להוכיח שלא גנבתי כפיית של כסף בבית-קפה? עובד מורה 10 שנים בבית-ספר ומחנך ילדים ומאחסן בו פסול שפיו ולבו אינם שווים, תבעו אותו לדין, תבעו אותו לאחריות, פטרו אותו, אבל למה לשפוך אור כזה על כל איבור המורים? אני מבינה שגננת חדשה אריכה להתקבל לעבודה יש לשוחח איתה ולראות אם היא רואה בכך יעוד ושיטת חיים וכל זמן שלא הוכח ההיפך, מהן הסיבות לכתוב דברים כאלה.

מה המירוס "מקומו של המחנך הדתי בחברת יהודים דתיים" - אם המורה אינו עובר את סף בית-הכנסת, הרי אפשר לומר כי הוא מתפלל ביהדות; ואם הוא איננו משתתף בטום ענין דתי בכפר - אפשר לקרוא אותו לשיחה. אבל הוא אריך להוכיח את כל הדברים האלה וגם להיות בחברה דתית. נדמה לי, כי ר' עקיבא היה דורט את כל ה"אנים", רקים ו"גמים". זה נותן מקום נרחב למחשבה שמי שאינו משתייך למפלגה דתית - מסול. אתה רוצים גם הוכחות לכך:

מדוע בכל בית-ספר ממלכת-י-דתי בתל-אביב, בירושלים, בבת-ים ובמקומות אחרים אוסרים להשתייך לבית"ר - זה פרי המסקנה הזו. כאם עבריה אני יכולה להגיד לכם שאני מאחלת לבני שבניהם יהיו שומרי מצוות כמותם ולהם אסור להשתייך לבית"ר. ל"בני-עקיבא", נוער המזרחי וצופים דתיים - מותר להם להשתייך, אבל לבית"ר אסור להם, כי זוהי מסגרת שאינה עומדת לתקודתן של המפלגות הפוליטיות. קל מאד לומר שקשה להם לפקח אם החיים הם חיים, והם אינם חורגים בשום דבר דתי לא פחות מאשר דבר דתי. יכולה אני לספר לכם סיפור על שתי אחיות דתיות שגדלו בבית אחד של אדם ידוע המשתדל לשמור מצוות. האחת הלכה לבית-ספר כללי והשנייה לבית-ספר חלקיות; האחת - הלכה לגמנסיה כללית והשנייה - לגמנסיה חלקיות והן גדלו באותו הבית, כלום יש בזה מסמרות? נכון שבהינן ילדים זקוקים אנו לסיעתא דשמיא, אבל לא בדרך זו תביאו את סיעתא דשמיא. אתם יכולים רק לקומם ולתמוס מרובה לגבי דברים שהם מחוץ לכל גדר וסמכות.

אם אומרים כאן שהמועצה ניסחה לא נכון את החוזר, הרי אין הכוונה לסעיף א'. המועצה הגיעה כאן לכלל מסקנה ובוודאי בסעיפים אלה הרחיקה לכת ללא אורך.

אינני שותפה לדעתו של חבר-הכנסת סמילנסקי שאריך לדון ברותחין את מנהל האגף לחינוך דתי. במידה רבה נידון משרד החינוך והתרבות ברותחין גיוס לקטר המינהלי ושלמות הבניין וזאת ראינו לגבי ט"ו בשבט. כחילת חוזרים כזו יכולה לשמש טיוטה, הרהורים, מחשבה, אבל זוהי כבר עובדה שלמה ומוגמרת, הרי מה הפירוש שלא ידעו שדבר כזה יצא. לא מנהל האגף לחינוך דתי אחראי לדבר הזה, אלא משרד החינוך והתרבות נתבע לכך והעומד בראשו.

ר. צברי:
נדהמתי לקריאתו של החוזר הזה. רק לכבי שבועיים שמענו מפי מנהל המחלקה לתרבות תורנית על הפער שבין היהדות החרדית לבין היהדות שאינה חרדית ופתאום אנו מקבלים את החוזר הזה. אני רואה בו סכנה גדולה משום שחוזר כזה עלול לפלג את העם לשני חלקים: דתיים לחוד ואחרים -

ר. אברי:

לחוד. אם כתוב כאן, כי על העובד הדתי להיות בחברה דתית פירוש הדבר שהוא צריך לגור בטביבת יהודית דתית. ישנו, למשל, בנין גדול בו (6 דירות) יש שם משפחה אחת דתית המשתלכת לאגודת ישראל והיא טיפוסיית עם כל התלבושת. יוצא היפוא, כי יהודי כזה אינו יכול לגור בבנין זה, כי אין שם טביבה דתית. יש בכך ריח לא נעים, ריח של גיטו, כאילו אנו לבדנו ואתם לבדכם ואין כל קשר בין יהודים אלה ואחרים; יש כאן ריח של בילוש, כי אין אפשר לדעת מה עושה יהודי בביתו.

נכון הדבר, כי בתי-הספר הדתיים רוצים לחנך את הילדים ברוח דתית וישנה זכות לכך. אבל הזכות הזו איננה צריכה לשמש פגיעה באחרים. כאשר היה ענין נטואים וגירושים קמה צעקה ואמרו כי אין אפשרות לתת נטואים הילוניים ונתקבל הדבר הזה. עתה אתם באים ואומרים כי אינכם מתחשבים בהלק השני, הרי גם בנו פוגע הדבר הזה ומגדיל את הפער. אם נעשה הדבר מתוך כוונה לחזק את היהדות החרדית, הרי לא זו הדרך. הדרך צריכה להיות קונסטרוקטיבית ולא בדרך של נסיגה, בדרך של הסגרה וטהור פנימי. כאשר אני אומרת טהור, הרי לא מתוך כך שחס וחלילה ישנם פשעים, אבל אינני מבינה מדוע ליהדות החרדית יש כל-כך הרבה גוונים, מדוע אין הכל מקבלים את "המזרחי"? היהדות החרדית עצמה מחולגת. יוצא היפוא, כי ישנן גישות שונות גם בתפיסת היהדות החרדית.

לדעתי, יש ללכת אל העם ולהיות יותר טובלני, כי לפי הדברים הצלה יש רוחם שהיהודת הדתית מרגישה עצמה חלשה מאד ולכן היא עושה את הדברים האלה, שאם לא כן, אינני מבינה זאת. אם הבית הוא הדתי, הרי אין ההורים אריכים לפחד אם הילדים הולכים לבית-ספר שאיננו דתי, כי החינוך בבית הוא הקובע, כי אז יש לבנות על החינוך בבית. לכן אני חושבת שכל הסעיפים הללו אינם מוצדקים, פרט לסעיף הראשון, אשר גם לגביו אני חושבת שזו תעודה בלתי רצויה, כי זוהי תעודה המראה על חולשתה של היהדות הדתית. אני חושבת שיש לקחת את החוזר הזה חזרה.

ש. כפרית:

זה המבקר בכפרים בבתי-הספר הדתיים ורואה את הרכב המורים יתפלא לראות את הדברים, כי מה המגמה ותרדתה של המועצה לחינוך דתי לגבי המורים המחנכים לפי חוזר זה. הטענה, כי כל הכוונה כאן היא שמירה על המצוות, הרי אני רואה מה נמוכה השכלתם ומה נמוכה גישתם לילדים, ובמקום לפנות בעיקר לילד, לנפשו, הרי סוסרים משמר חמור על המורים על-ידו בילוש והחטרה.

לכן מצטרפת אני לדעת כל החברים בוועדה החושבים חוזר זה כמזיק מבחינה חברתית משום שהוא קובע דברים אשר לא היו בארצנו. המורה הדתי צריך לחתום על החוזר הזה, הרי באיזה מידה היתה זו חתימת אמת. אני חושבת שחוזר זה לא צריך היה להיות מופץ, ואם כבר הופץ יש להטאיר רק את הסעיף הראשון ותו לא.

היו"ר ש. פרסיץ:

ישנן כמה הצעות: א) הצעת חבר-הכנסת כהנא שהיא המרחיקה לכת ביותר, להוריד את השאלה מסדר-היום; ב) הצעות חבר-הכנסת טלנסקי; ואני רוצה להציע לכם - מאחר ששר החינוך והתרבות אמר בתחילת דבריו, כי הוא קבע פגישה בשבוע הבא עם המועצה לחינוך דתי, הרי למה להחריף את הגעיה בקבלת החלטות היום. ההצעות שהיינה שמורות אחנו ולאחר שנשמע את הדעתו של שר החינוך והתרבות נקבל החלטות ביום ד' הבא, 29.6.55.

י. סמילנסקי:

כל זמן שקיימת הצעתו של חבר-הכנסת
כהנא להוריד את השאלה מסדר-היום; איננו
יכולים להכות לטובע הבא. נוסף לכך אני רוצה לנסח את הצעותי:

- (א) ועדת החינוך והתרבות מאטערת על החודר; (ב) לבקש חוות דעת היועצת המשפטית: (1) אם מנהל האגף לחינוך דתי לא חרג מטמכויותיו; (2) א אין צורך לשנות את החוק, או אם החקנות כדי להאגף לחינוך דתי לא יפעל במשרד חינוך בעל זכויות יתר על שאר האגפיה. כן מוכן אני להכות לטובע הבא עד שנשמע את תוצאות המשא-ומתן של השר.

ה א ב ע ה :

הצעתו של חבר-הכנסת כהנא להוריד את השאלה מעל
סדר-היום - ל א א ג ת ק ב ל ה.

ה ח ל ט ה :

לקבל את הצעתה של יושבת-ראש הוועדה לרחות
את קבלת ההחלטה בנדון לטובע הבא לאחר שמיעת הודעת
שר החינוך והתרבות לאחר פגישתו עם המועצה לחינוך דתי.

ב. דיין-והשברן בפנין חינוכיים:

היו"ר ש. פרסיץ:

עלינו לשמוע דיין-והשברן על עניני
האופרה.

ד"ר אבידור יוצא לחוץ-לארץ בקשר עם
ועידת אונסק"ו ואנו נחפוץ לאהל לו דרך אלחה ונשמח אם יצליח לנוח
ולחזור בכוחות מחודשים.

מ. אבידור:

הוועדה שמונתה על-ידי שר החינוך והתרבות
בקשר לענין האופרה, בדין-והשברן
שלה שהוגש קבעה שבדרך כלל "רמתה האמנותית של האופרה אינה נופלת
מזו של מוסדות אופרה רבים בערי השדה ברוץ לארץ. יש משום שכנוע
בעובדה שזוה עד מן העדים המומחים, ואפילו דובר המבקרים המוסיקליים
המחמירים בביקורתם על האופרה - לא שלל את האורך בקיומה ולא
פקפק בכושרם של אמני הארץ לקיימה על רמה מספקת. הוועדה סבורה
שכדי להבטיח את המשך קיומה הנורמאלי של האופרה הישראלית מן ההכרח
שיקום גוף ציבורי שיטא באחריותה המשקית והאמנותית. הוועדה מציעה,
כי יורכבו שני מוסדות הנהלתיים של האופרה - ועד ציבורי מפקח
רחב שיגלה דרכים נאותות לעודד המפעל, למימונו, להרחבתו ולשכלולו;
והנהלה מצומצמת שתקבע בענינים האמנותיים והאדמיניסטרטיביים."

כן הגישה הוועדה הצעות מפורטות למימון
חובות האופרה ולמימון החזקתה של האופרה. כן היא מציעה רכישת
מחסן לשמירה על התפאורות. אולם הוועדה קובעת "שאין צורך להמלאותיה
בדבר המשך קיומה של האופרה אם לא ימצא פתרון לבקילת האולם
לאופרה ולהצגותיה וחדרותיה". הוועדה מציעה שלוש אפשרויות:
"1) השגת אולם "קסם", 2) שיכון האופרה באולם "אהל שם",
3) הקמת בנין חדש של העירייה שיהיה גם משכנה הקבוע של האופרה".
משלוש האפשרויות האלה, הרי האוצר קבע שאי-אפשר לקבל את אולם
"קסם"; היגת אולם "אהל-שם" אינה גמה בחשבון, כי לאחר הבדיקות
החברר שהוצאות להכשרתו הן עצומות. אשר להקמת בנין חדש - העירייה
מסכימה לכך, אבל זוהי שאלה של "טוון למועד". לכן שאלת אולם

מ. אבידור:

לאוכרה לא נפתרה, אבל כל ההמלצות האחרות תלויות ועומדות.

היו"ר ש. פרסיץ:

ההתפתחות היא כזו שטר האוצר הודיע לאנשי
האוכרה שהאוצר מוכן להקציב סך של
100,000 ל"י מתקציב המיתוח לטו הקמת בנין לאוכרה וחזר על הדברים
האלה בכמה הזדמנויות. אבל לי קשה לדבר בכל הפרטה הזו, כי מדוע
היה צריך לשפוך את דמם של האנשים ומדוע עתה לא מצאו את הדרך לחדש
את המפעל. נדמה לי, כי בענין זה תעשה הוועדה מעשה רב אם לפני
התפזרה חפנה בשנית לטר האוצר באמצעות ועדת הכספים, ובעיקר,
מאחר שרוצים לבנות את המתעל, שהאוצר ידחה את ניאול אולם "קסט"
עד הקמת בנין לאוכרה, כי בתחילה חששו שאם האוכרה תכנס לאולם
"קסט" היא לא תצא משם לעולם. אולם מאחר שנתנו סך של 100,000 ל"י
להקמת בנין והגב' דה פליס יצאה לחוץ-לארץ במטרה לאטוף כספים.
לכן הייתי רוצה, כי הוועדה תעשה עוד את הנסיון הזה.

מ. אבידור:

התקנת אולם "קסט" אין זה ענין למאות
אלפי לירות. אבל הקמת בנין והחזקתו
צריכה לעלות למדינה כסף רב, הרבה יותר מאשר כל מוסד אמנותי-
תרבותי אחר במדינה.

א. רזיאל-נאור:

אני חושבת שזה לא רק מאער, אלא ממש
מביש לאחר שוועדה יטבה ודנה בענין
והגיעה למסקנות ולא שינו דבר ונחתנים עתה 7000 ל"י להחזקת מחטן.
מה יהיה לאחר שנתיים או שלוש שנים, טוב יאחרכו להוסיף כספים.
אבל במקום זה אפשר היה לעשות משהו יסודי בסכום של 20,000 ל"י
ולפתור את הבעיה. אבל בגלל עקשנותו של לר האוצר ובגלל האמביציה
להוכיח כי מה שהוא אומר קום יקום הביאה למצב המחפיר הזה. אפשר
לבקר מוסד זה וישנם אולי מוסדות הרבות טובים יותר. אבל זהו
צמח שאמח מן הקצק הזאת ואותו אריך להקדיף. אינני יודעת
מדוע לר האוצר ראה את תפקידו להרוס במקום לבנות, כי כאן מתחיל
וויכוח ישן נושן עם האוצר, כמה הוא ירוויח. לכן אנו חייבים
לדרוש מטר האוצר שיטאיר את בנין אולם "קסט" בתחיל האופרה ואת
מטרד האוצר יעביר למקום שאפשר להתקין ב-20,000 ל"י.

ד. נצר:

אינני יכו לה להסכים, כי אנו נקבל
את המסקנות כמות שהן ואני מאיעה, כי
נדון על ק שבוע הבא.

מ. אבידור:

בעקבות דבריה של חברת-הכנסת רזיאל-
נאור - נפגשתי באנשים רבים בממשלה,
אבל לר האוצר לא רק שהראה יחס רב לענין, אלא הגיש עזרה רבה,
לר האוצר הראה הרבה יותר יחס מכל האנשים בממשלה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אנו מאחלים לד"ר אבידור דרך אלהה.